

Dziecko 6-letnie w szkole: wyzwanie dla dziecka, rodziny i szkoły

marzec, 2014 r.

Jak zrozumieć 6-latka i pomóc mu w nauce?

Małgorzata Fidera, Emilia Beger

Instytut Psychologii

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

„Puchatek spojrział na obydwie łapki. Wiedział, że jedna z nich jest prawa, wiedział jeszcze, że kiedy już się ustaliło, którą z nich jest prawa, to druga była lewa, ale nigdy nie wiedział jak zacząć.”

Alan Alexander Milne

SZEŚCIOLATEK

Potrzeby dziecka:

- Potrzeba aktywności** – pragnienie bycia aktywnym, chęć bycia sprawcą działań:
- działanie w różnych obszarach przez wykonywanie zadań, poszerzenie zainteresowań
  - budowanie przekonania o sobie jako sprawcy działania
  - budowanie poczucia kompetencji przez działalność
  - u jej podstaw leżą autonomia, wola i inicjatywa
- Potrzeba autonomii** – rozwija się od 2 roku życia i pełni bardzo istotną rolę w funkcjonowaniu dziecka:
- samodzielność i niezależność (nawet w najmniejszych czynnościach), chęć samodzielnej pracy, samostanowienia o sobie
  - niezbędna do przyswajania nowych umiejętności i dalszego rozwoju
- Potrzeba inicjatywy** – rozwija się począwszy od 3 roku życia:
- kreowanie sytuacji
  - chęć zmieniania rzeczywistości
  - chęć bycia aktywnym i „brania losu w swoje ręce”
  - pragnienie decydowania o sobie
  - rozwijanie w sobie poczucia odpowiedzialności za powierzone zadanie
  - zrozumienie ról panujących w społeczeństwie i mechanizmów w nim zachodzących
  - współpraca z rówieśnikami i dorosłymi
  - umiejętność planowania
  - pragnienie ciągłego uczenia się czegoś nowego
- Potrzeba kompetencji** – począwszy od wieku przedszkolnego:
- pragnienie bycia kompetentnym, ekspertem w jakiejś dziedzinie
  - dążenie do zdobycia uznania za wykonane zadanie
  - pragnienie realizowania wszystkich zaplanowanych działań
  - oczekiwanie pozytywnych rezultatów
  - budowanie samooceny dziecka

NAUCZYCIELE

Pojęcia ważne dla współpracy z dzieckiem:

- Strefa aktualnego rozwoju** – to, co dziecko potrafi zrobić samodzielnie, bez wsparcia osoby dorosłej. Bazując na tej wiedzy można skupiać się podczas pracy na:
- Strefie najbliższego rozwoju** – zakresie działań wykonywanych przez dziecko z pomocą dorosłego
- To, co nauczyciel może zrobić:**
- obserwacja ucznia i naprowadzanie na drogę prowadzącą do rozwiązania zadania wykraczającego poza strefę aktualnego rozwoju
  - poszerzanie horyzontów dziecka z wykorzystaniem własnej wiedzy i narzędzi
  - wspomaganie dziecka mające na celu jego usamodzielnienie i poszerzenie autonomii
  - wykorzystywanie motywacji wewnętrznej dziecka do jego rozwoju
  - udzielanie informacji zwrotnych dziecku
  - podtrzymywanie celowości działań dziecka
  - udzielanie pomocy dostosowanej do potrzeb dziecka
- Stymulacja i różnorodność form pracy podczas zajęć:**
- różne formy pracy na zajęciach, np. indywidualnie, w grupie
  - wykorzystywanie różnych materiałów, np. papier, liście, makaron
  - zachęcanie dziecka do przejawiania inicjatywy w proponowaniu formy zajęć
  - udostępnienie dziecku przestrzeni do pracy i zabawy (np. ściany w klasie na zaaranżowanie gazetki)
- Komfort pracy:**
- wygląd sali, w której pracują dzieci
  - ustawienie stolików, aranżacja przestrzeni w klasie
  - uwzględnienie dźwięków, jakie dobiegają z zewnątrz albo tych, które powstają w sali
  - odpowiednia do wzrostu dziecka wysokość krzesła i stolika
  - uwzględnianie ograniczeń dziecka, np. wady wzroku przez odpowiednie miejsce w klasie i odległość od tablicy/nauczyciela
  - przerwy (odpowiednia liczba i długość)
  - odpoczynek, czas spędzany na świeżym powietrzu
  - regularne posiłki i odpowiednio dobrana dieta

RÓWIEŚNICY

Tutoring rówieśniczy – jako istotna metoda pracy:

- wspierająca i empatyczna atmosfera współdziałania
  - wymiana doświadczeń z osobą podobnie spostrzegającą rzeczywistość
  - możliwość prośenia o pomoc bez naruszenia poczucia własnej wartości
  - nawiązanie relacji z rówieśnikiem oraz jej umocnienie
  - budowanie przez dziecko – tutora poczucia kompetencji, sprawczości i satysfakcji
- ZABAWA = nauka + przyjemność:**
- ćwiczenie kreatywności, pomysłowości
  - rozwijanie inicjatywy i poczucia wpływu na sytuację
  - poznawanie zasad współpracy
  - rozwój samokontroli, uczenie się przestrzegania zasad
  - poznawanie świata emocji, próby ich regulacji

zabawy manipulacyjne
operowanie różnymi przedmiotami, np. zabawa instrumentami, poznawanie różnych faktur

gry z regułami
przestrzeganie zasad oraz dopilnowanie, aby także inni uczestnicy zabawy się do nich stosowali, np. zabawa w marynarza, w berka, w dwa ognie

zabawy tematyczne
przyjmowanie ról i używanie przedmiotów w określonej funkcji, częste naśladowanie codziennych czynności, np. zabawa w sklep

Praca zespołowa – w grupie różnych!

- uwzględnianie potrzeb innych
- dostosowanie się do wspólnie wypracowanych decyzji
- przestrzeganie reguł narzuconych w zabawie/grze
- możliwość przedstawienia swojego pomysłu – siła argumentów

SĄSIEDZI, ZNAJOMI Z NAJBLIŻSZEGO OTOCZENIA

Ważne dla dziecka jest nawiązywanie nowych znajomości z osobami w najbliższym otoczeniu. Nauczyciel może mobilizować do eksploracji poprzez różnego rodzaju zadania.

Zyski po stronie dziecka:

- trening społecznych kompetencji** poprzez umożliwienie dziecku bliższego poznania osób np. przez rozmowę na przystanku, na placu zabaw, wspólne zabawy w sąsiedztwie, trenowanie umiejętności komunikowania się, rozmowa z rodzicami odnośnie nawiązanych nowych kontaktów
- uczenie się inicjowania relacji społecznych** – umiejętność prośenia o pomoc, udzielania informacji
- socializacja zasad moralnych** nazywanie, wyrażanie i zaspokajanie własnych potrzeb w sposób akceptowany społecznie, np. formy zachowania przy obcych osobach, komentowanie różnych sytuacji przy dorosłych, możliwość i stosowność werbalizowania swoich myśli i opinii

ZADANIE DOMOWE

Nauczyciel może wykorzystać wszystkie te obszary m.in. w propozycjach zadań domowych. Warto zwrócić uwagę, aby były one twórcze, wymagały współpracy i umiejętności komunikowania się oraz łączyły doświadczenia dziecka i osób z najbliższego otoczenia.

Do przemyślenia: propozycje ćwiczeń łączących powyższe obszary

Mały ekspert: dziecko ma za zadanie wytłumaczyć zasady korzystania z komputera swoim dziadkom/pradziadkom i wspólnie z nimi napisać zaproszenie na Dzień Wiosny

Zasianie w domowym ogródku rzeżuchy lub innych warzyw i pielęgnowanie ich wraz z rodzeństwem

Mały malarz – poproszenie ulubionego sąsiada/sąsiadki, aby stał się rzeźbą, którą dziecko narysuje

Poszukiwacze skarbów – podczas spaceru z rodzicami pobieranie liści, kasztanów, kamieni, itp. Następnie w klasie porównanie w grupach swoich skarbów

Narysowanie komiksu i opowiedzenie historyjki dziadkowi/babci

Przeprowadzenie wywiadu z rodzicami na temat ich ulubionych zabaw z dzieciństwa, a następnie zademonstrowanie ich klasie. Zadanie zakończone wspólną zabawą

Przeprowadzenie wywiadu z sąsiadką odnośnie najciekawszych miejsc w okolicy. Następnie prezentacja w klasie

Wspólne lepienie z plasteliny – każdy z członków rodziny lepi własną postać

LITERATURA: Appelt, K., Matejczuk, J. (2013). *Tutoring rówieśniczy, czyli stara metoda na nowo odkrywana*. Psychologia w Szkole, 5, 21-30. Brzezińska, A. I., Bątkowski, M., Kaczmarska, D., Włodarczyk, A., Zamecka, N. (2011). *Zabawa, czyli co i po co? O roli zabaw i zabawek w przygotowaniu do dorosłego życia*. W: *Świat lat dziecięcych... Jak kręć nas zabawki?* (s. 33-63). Brzezińska, A. I., Appelt, K., Ziolkowska, B. (2010). *Psychologia rozwoju człowieka*. W: D. Doliński, J. Strelau (red.). *Psychologia akademicka podręcznik* (t. 2., s. 95-290). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. Erikson, E. H. (1997). *Osiem okresów w życiu człowieka*. W: E. H. Erikson, *Dzieciństwo i społeczeństwo*. Poznań: Dom Wydawniczy Rebis. Erikson, E. H. (2004). *Inicjatywa a poczucie winy*. W: E. H. Erikson, *Tożsamość a cykl życia*. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo. Szczukiewicz, P. (1998). *Rozwój psychospołeczny a tożsamość*. Lublin: Wydawnictwo UMCS. Wygotski, L. S. (2002). *Problem wieku rozwojowego*. W: L. S. Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne II: dzieciństwo i dorastanie*. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo.

Plakat przygotowany na konferencję pt. „Dziecko 6-letnie w szkole: wyzwanie dla dziecka, rodziny i szkoły” współfinansowaną ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.